

acció valenciana

butlletí quinzenal ... organ d'«acció cultural valenciana»

any II - n.º 18

valencia 20 gener 1931

15 centims

editorial

assaigs valencians

El sopar d'universitaris

El primer sopar de llicenciats en Filosofia i Lletres valencians va tindre lloc el passat estiu amb tant d'èxit que ha paregut convenient tornar-lo a celebrar un dels primers dies de l'any actual. En primer terme direm que el número de comensals va ésser en prou superior al del primer, llegint-se la adhesió de algun company de Castelló que no va poder assistir. No cal dir l'entusiasme que va reinar en lo sopar, i després, mentres va durar la llarga conversa.

Es va tractar, respecte a publicacions, de la col·lecció «Beuter» de la que properament han de sortir alguns volums més. Una de les sèries d'aquesta col·lecció estarà dedicada a l'història de València escrita per autors especialitzats, reunits baix un mateix criteri de síntesi històrica. Un altra sèrie serà dedicada a monografies d'investigació històrica, i una tercera a obres de ciències auxiliars de la història, com geografia, bibliografia, arxivologia, etc. Sobre tots aquests punts es varen anar exposant opinions i aclarant conceptes, per fi de poder emprendre la tasca ben aviat.

Es va tractar, en el capítol de felicitacions, del gran millorament que ha prés la biblioteca popular de la Casa Vestuari desde que està al seu front En Rafel Raga, del cos d'Arxius. Hui la dita biblioteca pública és en proporció la millor de València, i la organitzada més a la moderna. També s'acordà felicitar-se per la actuació de la «Societat Castellonenca de Cultura» per la seua incansable labor d'estudi històric, artístic i literari.

Va quedar en pla de realització una exposició del llibre valencià de la renaixença del segle passat fins a hui. Per lo prompte va quedar llançada la primera idea que els reunits voldrien vore germinar ben aviat. També acordaren recomanar a tots els centres culturals de València la assistència al vinent Congrés de la Corona de Aragó que es celebrarà a Mallorca aquesta primavera. Finalment es va acordar redactar un document dirigit a tots els estaments culturals de València recordant la proximitat del VII centenari de la conquesta de la ciutat i la necessitat d'organitzar cuidadosament la solemne commemoració d'aquest fet.

Després d'acordar celebrar el III sopar el vinent dia de Sant Jaume amb major concurrència i entusiasme, si cap, es donà per feta tan interessant conversa que ha mostrat ja clarament els interessants resultats que es poden traure d'aquestes reunions periòdiques.

catalunya i valència

contra la superioritat i la perfecció, no tenim més que un recurs: estimar-les.

schiller

I

Jo amb mi mateix, amb les meues coneixences, elles entre sí. Sempre idèntica qüestió: la suspicàcia dels valencians—d'aqueixos pocs valencians que senten la preocupació dels destins propis—envers la suposada tendència catalana a l'hegemonia, envers allò que ja ha hagut qui ha apel·lat *l'imperialisme català*. I malgrat açò l'indiferència amb que aquests mateixos defensors d'un tan extrem xovinisme localista es donen a tot allò que duu més clarament un segell castellanista, ço és, d'un esperit que per elevat i digne que siga es molt més estrany al valencià—per tant molt més disolvent i perjudicial—que no aquell altre quina influència hom rebutja.

Tema aquest delicat de tractar, per referir-se a les relacions amb familiars nostres. Més encara per a qui com jo, ha pogut experimentar l'estima amb que les noves promocions catalanes—sense l'ombra més lleu de cobejança—assisteixen al nostre redreçament. Tanmateix, per l'honor que s'ha de fer a d'aquest estat actual de cordialíssima atenció, no vull deixar per més temps d'establir ací, la meua visió personal que, cal dir-ho, és també la de bona part de la joventut valencianista d'avui.

II

Haig tractar d'explicar-me aqueixa actitud de que parle. I heus ací dues possibles causes: una immediata, altra mediata.

a) La primera potser traga la seua força del moment crític per que travessa tota la part més viva de la nostra terra, especialment la nostra capital. En l'actual moment històric, la forta vitalitat de la nostra raça, s'hi troba en un estat plè de neguits, de suspicàcies, produïts per la seua creixença mancada de plà, desorientada. I a la defensiva, el seu instint li fa veure un perill possible en l'autèntica potencialitat, abassegadora, que mou els destins catalans, envers una meta fortament desitjada i no menys clarament copsada. Pel contrari a la banda de Ponent sols hi veuen unes terres empobrides, decadents, de les quals res perillós pot vindre i a les quals en canvi pot aprofitar-se per a la pròpia expansió material. Es, doncs, una pura actitud

amic, vols un futur de llibertat per a la nostra pàtria valenciana?

de tu depén. conreua el teu esperit, educa el teu caràcter, enfortix el teu cos. actúa!

de competència, en el sentit comercial del mot, allò que els mou.

b) Mediatament, caldria pensar també que la comunitat de vida entre Catalunya i València, basada en la comunitat de dinastia, per tant d'empreses en comú, acabà abans de que el sentit de ço que volia dir *nacionalitat*, prenguera força, en els temps subsegüents al Renaixement. Cooperant així, a que l'oposició d'interessos, més o menys fonda, es resolguera dins de l'amor d'una pàtria més elevada i comuna. Però aquestes reflexions, potser en millor ocasió siguen objecte de més detinguda exposició. Amb ço que haig apuntat n'hi ha prou per al meu objectiu.

III

Resumint: la suspicàcia valenciana des del moment que respon a una realitat vital és plausible i no cap dir res en contra d'ella. Ara bé, allò que cal afegir,—i perço és que parle—és, que aqueix desig de self-control res té d'oposat, sinó més bé de complementari, amb el pensament dels catalans que es preocupen de la germana València, i dels valencians que admirem la germana Catalunya.

Uns i altres són d'acord en que no sols la conveniència, sinó també l'exemple constant de la nostra història als segles d'esplèndida puixança, ens diuen que el camí a seguir en el futur és el de la més absoluta inhibició en els assumptes interns del veí. I en aqueix sentit hauràn de treballar i propagar-ho aquells valencianistes que es senten amb vocació administrativa, i abocats per tant a intervindre en els organismes respectius.

Però és que no tenim res d'interés comú, catalans i valencians, que ens unisca? Res pel que treballar aquells que havent abraçat una professió intel·lectual, cap guany temporal ens neguiteja?

Jo crec que si el hi ha, I és el del nostre llenguatge comú qui ens marca el camí i la tasca. La nostra cultura ens és comuna a tots dos, la nostra literatura també. I és en aquest punt en el que hem de mantindre'ns estretament units a Catalunya.

I ningú no tindrà dret a dubtar de la nostra valenciania, car aquesta fon l'actitud magnífica, salvant tota mena de distància, d'Auziàs March, de Johanot Martorell, de Jordi de Sent Jordi.

e. g. nadal

València i gener 1931.

lletra oberta

full de dietari

heroica nacionalista

a l'altra banda
de la mar

VII

a les meues companyones valencianes, alacantines i castellonenques

Cares amigues: Encara que estrany vos sembla, hui vaig a escriure-vos en valencià; ja sé que em direu que no en sabeu massa, i que, potser, que ni m'entengau... Ja sé que no és de vosaltres sols la culpa, sinó d'eixa errònia ensenyança tinguda dels vostres pares, per creure-ho més elegant, però que no és, sinó això que es diu «coentor» o «cursi». Però penseu que si ara no en teniu en part la culpa, vostra serà algun dia, potser en el mateix cas. Bé, deixem açò per a una altra lletra, car en aquesta vull dir-vos quelcom del que passa a València.

Amb gran interès seguix tot el moviment valencianista, ço és, valencianista, però no cregau que ho dic perquè haja estat hissada (amb gran joia, però hem de mirar que era en temps de fira) la nostra gloriosa Senyera; no, no crec que de Reial Ordre puga sortir massa valencianisme, per «muy bien entendido» que siga.

Em referix al que, podríem dir, moviment cultural i fins polític; heus ací, per exemple, aquesta excel·lent revista, guiada per l'element universitari, ço és, d'on València deu esperar el seu esdevenidor: AVANT es sinònim i fins alegoria de una fi per aconseguir i també una prometença...

En fi, molt pot dir-se d'aquest sentit, però no ho faig per al senzill raó de que ja altres no han fet d'una manera feliç (Jordi de Fenollar, per exemple). Però a que vosaltres que vos cregueu tan valencianistes perquè mengueu arròs en paella o bunyols, no haveu ajudat en res a d'aquesta labor per la nostra Pàtria Valenciana?

A vosaltres, doncs, valencianes—llevantines podria's dir—desitge adreçar-vos aquesta lletra. Dona valenciana. Hermosa flor, admirada ja per l'immortal Cervantes, que lloava la llengua que parlaven, dient: «Que sols la portuguesa podia competir amb ella en la dolçor i la gràcia».

Cantada també pel gran poeta italià Edmund D'Amicis i pel gran literat August Fischer, glòria de la literatura alemanya. Heus ací el seu testimoni:

«Els valencians semblen combinar totes les ventajades dels habitants del Nord amb les pròpies dels naturals del Sud. Tenen la fortalesa d'uns i la susceptibilitat dels altres; el valencià és robust com un noruec i ardent com un provençal.

La mateixa observació, seguix dient Fischer, es pot aplicar a les dones. Per la beutat del seu cutis, pels seus cabells clars i per la seua robusta i encisera figura, podrien ésser preses per filles del Nord; però les seues gràcies, la seua sensibilitat, la seua vivacitat, les proclamen com a nadiues d'una terra del Sud».

Ja veus, doncs, com deus estar orgullosa de la teua terra, d'aquest meravellós verger sols comparable a la desapareguda Atlàntida.

Ella dona les flors més flairoses, els fruits més saborosos i exquisits, i les dones descrites per Fischer!

Dona valenciana! No t'avergonyes de la teua terra ni de la teua llengua! Eixa llengua tan sublim i melodiosa i tan per sobre d'eixa que parles per creure-la més fina, però que no seria ni un xic més expressiva que la nostra a no ésser pel gran nombre de conreadors que té, mentrestant combatixen a

M'han enviat de Buenos Aires un periòdic titulat «La Voz del Eter», que, com podeu suposar és un òrgan de la radiotelefonía argentina. La seva primera plana i alguna de les següents van plenes de banda a banda de la commemoració del segon aniversari de «La Hora Catalana».

I què és l'Hora Catalana. Una institució que cada diumenge de l'any, des d'una de les estacions radiodifusores de la República, cura de donar un programa exclusivament català, a base de cançons, corals, diàlegs, discursos, descripcions, folk-lore, etcètera. El fundador d'aquesta institució va ésser el senyor Santo Ferry, a l'entorn del qual s'han aplegat en festa commemorativa el bo i millor de la colònia catalana de Buenos Aires, amb representants conspicus de les colònies valenciana i balear.

No diré que els nostres compatriotes d'Ultramar estiguin millor que nosaltres en matèria d'assimilació de la ràdio... Encara que amb la intenció de no introduir a casa més preocupacions i més sol·licituds de l'exterior—amb el telèfon i el correu en tinc prou!—jo no tinc aparell, no ignoro, tanmateix, que les emissores locals cultiven amb certa constància l'art del país en els seus diferents aspectes... Però, vaja, potser relativament els catalans de l'Argentina estan tan bé com nosaltres en aquest ram; «la veu de l'èter» els recorda, amb una freqüència que no era d'esperar en una terra estrangera, les cadències i les asprors de l'accent nadiu... Tenen un cop a la setmana una hora per a ells, exclusivament per a ells, sense promiscuacions. Això deu fer el seu efecte als que han anat a raure a un recó de la Pampa o de la serrallada andina i, de cop i volta, es troben embolcallats per veus catalanes. Llur enyorança es deu sentir alhora exacerbada i endolcida...

Aquest fet, tot sol, ja té prou importància perquè no em penedeixi d'haver-ne fet esment. Però al seu costat n'hi ha un altre que en té tanta o més. En la festa commemorativa de l'aniversari de «L'Hora Catalana», han pres part espontàniament els representants de diverses entitats valencianes i baleariques. La perfecta fusió que ací, en les terres velles, topa sovint amb petits inconvenients i minúscules suspicàcies, allí, a les terres noves, es produeix sense gaire dificultat. La distància, en crear la perspectiva, destaca el gruix de les afinitats històriques i esborra o esfuma l'embalum de les diferències nominals, administratives i consuetudinàries.

Ah, si de tant en tant, ens poguessin agafar en bloc i tenir-nos una temporada a les Pampes, o a la Xina, o a Sud-Africa! És possible que tots plegats ens guaríssim de moltes manies.

carles soldevila

mort la nostra; però si hagueren obrat lleialment els seus enemics, ço és, permetint el seu ensenyament a les escoles, vosaltres mateixa no diríeu que el valencià es poc expressiu. Així i tot ja vorem algun dia.

Dona valenciana!

Parla i escriu en valencià!

Ensenya'l als teus fills!

Enseym-lo a l'escola!

Adéu cares amigues, en l'altra vos parlare de el que diríem «dòbia castellanista», i, sobretot, entre nosaltres les dones; i d'algun altre tema en lletres successives.

Vos estima de tot cor la vostra

valentina

per la transcripció

elisa garcia i villalba

la virtut patriòtica

El caire puramente tècnic de la guerra que fa desenvolupar directament les activitats físiques de les nacions, poc importaria si no vingués compensat per una força moral superior a qualsevol altra per a destacar en l'esperit de les races el geni de noves virtuts.

Mirada la guerra des d'un punt de vista imparcial i serè, sense esgarrifar-se com certs filàntrops, professionals o de bona fè, emparradors dels astuts, que només es planyen de la dolor de la matèria humana i gens de la dolor espiritual de les nacions, considerem monstruosa la tesi de la guerra per la guerra que fomenten els aventurers i tots aquells que d'ella en fan una indústria. Però, psicològicament considerada, no hi ha que veure solament en la guerra dolor i missèria, com tampoc es veu en una operació quirúrgica, sinó la salut, que es a l'hora grandesa i llibertat.

La guerra mai no es fa per simples causes materials sino com a conseqüència d'un estat psicològic que divideix les passions. Es condició del món que els homens es sacrifiquen preferentment per les idees morals i, per consegüent, per l'Estat sobre tot, que es el subjecte bàsic de tota la Història universal, car la conservació no es pas el fi més alt de l'individu sinó d'aquell.

Els sacrificis purifiquen a l'home i més encara a l'Estat. Totes les grans crisis de l'humanitat necessiten la commoció de la guerra per a purificar-se.

El naixement d'un Poder nacional és un acte d'heroisme i el seu prestigi és funció del sacrifici executat. Els Estats improvisats són escaducers i de vida precària.

Heus ací la grandesa de l'heroisme fent sacrificar a l'individu davant la magestat de l'Estat (1) tot esperant simplement que el seu dolor portarà als altres algún benefici.

«Quina perversió de la moralitat, diu el filòsof, causaria la desaparició de l'heroisme entre els homens!»

Però hi han moments en la vida dels pobles en que hom sofreix la temptació en escollir entre la vida heroica i la vida vegetativa, es a dir entre la dominació i la esclavitut.

El patriota, fidel a la grandesa de l'Estat, que té per símbol una bandera, ofrena la seua vida en suprem holocauste, éssent llei de recompensa moral que els homens sense por a la mort dominen sobre les consciències i sobre els caps d'aquells que mai no farien espontàniament el sacrifici de la vida.

La mort fa escriuixir la consciència dels homens materialitzats però no pas la del patriota, car la mort no mata l'esperit; ço que mata es la pau bàrbara que treu la llibertat. La mort, segons la inspiració poètica, obre al valor el camí del misteri pel qual es devalla sempre vers les regions gàiament voluptuoses de l'esperit, oferint mil atraccions desconegudes.

II. bueso i pla

(1) L'Estat es un ser misteriós que tot ho pot i tot ho envaeix; que exerceix un poder avassallador, una paraula màgica, una mena de signe hieràtic i sagrat, qual profunde i transcendental sentit tot just els iniciats el poden desxifrar, o, mes bé, un ídol, un fetig, una divinitat nacional, davant de qual altar es dobla el genoll i s'ofereix l'encens, constituint una mena de religió civil amb els seus dogmes i els seus rites, que pot dir-se l'Estatisme, la Estatolatria o el culte de l'Estat.—Misol.

aquest número ha hagut de passar per la censura

vida cultural

de vulgarització històrica

la càtedra de constitució a la nostra universitat

Devent explicar-se la Constitució política de la Monarquia a totes les Universitats i Establiments literaris on s'ensenyen les ciències eclesiàstiques i polítiques, segons la literal disposició de l'article 368, es pensà fer una càtedra aci a València; l'idea va aconseguir una gran acollida, perquè l'absolutisme com a forma de govern no encaixava dintre les nostres costums polítiques i a més a més, s'havia perdut tota il·lusió de que la nostra personalitat fóra respectada per la Monarquia absoluta.

La idea va partir d'En Nicolau Gareli prevest i catedràtic de dret civil a la Universitat de València; adreçà a S. M. una breu exposició, el contingut de la qual i les providències posteriors referix el diari de les Corts del 6 de novembre de 1813, en els termes següents: «Es va llegir el dictàmen de la comissió d'instrucció pública aprop de l'exposició que amb fetxa del 21 de Setembre darrer, adreçà des de València En Nicolau Gareli, catedràtic de dret civil a la seua Universitat Literària, en la qual exposant llurs antics sentiments tan d'acord amb el nou ordre, demana se li permetisca ensenyar el còdic admirable de la Constitució, ensems que desempenya la seua càtedra i sens més honoraris que els que a hores d'ara gaudix; i se li designa pel cap polític, entre els edificis públics, un que tinga l'extensió suficient per a rebre llurs deixebles i altres concurrents als exercicis».

Els senyors diputats secretaris de les Corts comunicaren a l'altre dia, aquesta resolució a la S. A., la Regència del Regne, per medi del Ministre de la Governació de la Península, el qual, amb fetxa del vint-i-dos del dit mes, la va trametre al cap polític de la província. Aquest trameté còpia el quatre de desembre al dessús dit professor.

Sols mancava l'elecció del local, que, a la fi, recaigué en l'antiga casa de l'Inquisició que era gran i cèntrica; com s'acostava el Nadal hi hagué que deixar l'inauguració de la càtedra fins a l'any nou, però havent-se indisposat el Sr. Gareli, s'inaugurà el quinze de gener de l'any 1814.

Es celebraren festes amb motiu de l'inauguració, quedant a càrrec del regidor constitucional En Timoteu de l'Olmo, l'arreglar el solar de l'Inquisició; aquest, per encàrrec del cap polític, col·locà un dossier de vellut vermell al bell mig de l'aula i al costat un retrat de Ferran VII; a l'altre costat hi havia col·locat un altre quadro de grans dimensions en el qual València, representada per una jove eixerida, doblat el genoll, rebia de mans de «la matrona», amb respetuós acatament, el llibre de la Constitució, i en aquesta actitud es deslligaven dels seus peus les cadenes amb que havia estat lligada; aquest quadro, que va estar regalat pel regidor, presidí des d'aleshores en avant, totes les con-

la premsa dels pobles

El nostre poble és el país de les contradiccions. Es el lloc on aquestes es donen més a sovint. Ací ocorre que als Jocs Florals, on estàn parlant de la nostra llengua i del País Valencià, només les autoritats i invitats es posen a parlar entre ells. Mentre a un diari de la capital del Regne es parla del «abandon que representaba para el pueblo valenciano el que se le quitase su lengua para todos aquellos actos de carácter pú-

ferències que es celebraren a d'aquella càtedra.

Fon l'acte solemníssim i el dia quinze a les onze del matí es presentaren les autoritats. La música del regiment d'Amèrica, va tocar l'himne de la Constitució, fent ús de la paraula el cap polític i En Nicolau Gareli.

Fet i fet durà molt poc aquesta joia «constitucional»; al mes d'abril els agents del despotisme ministerial, anaven ja propalant el descrèdit de la Constitució i dels seus autors i apassionats, anunciant la seua propera mort i el seu extermini.

El dia 16 d'abril de 1814, va fer la seua entrada solemníssima a d'aquesta ciutat, Ferran VII i el professor i alumnes de la Constitució volgueren palesar la seua joia d'una forma constitucional, per a lo qual vestiren uniforme sencer a set orfens d'espanyols morts per la Pàtria, i els presentaren al Rei el dia 18 del dit mes, pronunciant, el major d'ells, un discurs en el qual digué, entre altres coses, les següents: «Senyor: la sang dels nostres pares fon vessada per a rescatar a la V. M. qui era captiu i assegurar l'independència nacional. Senyor: si per a sostindre el tron de la V. M. i la Constitució política que l'ha refermat, es necessitara el sacrifici de les nostres vides, vos prometem Senyor, no tacar la nostra heretada lleialtat». La relació íntegra d'aquest fet es publicà al Diari Provincial de València del dia 21 de l'esmentat mes, amb el títol de «Homenaje a S. M. el Señor D. Fernando VII Rey de las Españas, por el Profesor y Cursantes de la Cátedra de Constitución de esta Ciudad», prenent per lema l'article sext de la Constitució: «Tots els espanyols estan obligats a ésser justs i benèfics».

Encara que la seua permanència a València fon gratíssima, per els afalacs de que fon objecte, aquell sobirà que entregava Espanya i el seu ceptre, per estimar la vida, a l'estranger, pagà tanta estima i tanta esplendidesa, robant al poble les llibertats adquirides a costa de la seua sang; semblant ingratitude, és menys disculpable que les venjances de Felip V.

Amb fetxa del 4 de maig del 1814, signà el nostre reial hoste el memorable decret anul·lant les Corts i la Constitució; adreçà a Madrid ordre d'emprisonar als liberals més significats, i xqué al dia següent de València, sense que aquesta s'en haguera adonat de tan funest colp d'Estat.

blico» l'autor de l'article escriu i al periòdic que diu eixes paraules no es pot publicar ni un article escrit en valenciana llengua. Ací es parla de «regionalismo sano», de «pas a València gegant d'Espanya», etc., etc. i ensems es parla també, barrejant-ho amb les frases darrerament esmentades, del «reconocimiento de la personalidad valenciana», com si tot açò poguera ésser compatible.

Ací, on tantes contradiccions es donen, no falta, no podia faltar la que representa l'esperit que informa la premsa dels nostres pobles. Si un estranger volguera enterar-se de les característiques dels pobles valencians per els periòdics que a ells es publiquen, formaria del tot una opinió errada. Des de l'esperit fins a la forma, es fals i artificiós el que a la major part d'eixos periòdics es conté.

Fixeu-vos-hi bé. Un noranta per cent dels pobles que constitueixen el País Valencià, parlen la nostra llengua. A eixos pobles, només el parlen que el metge, el notari i el rector, i, de vegades, no molt bé. Doncs bé, davant aquest fet, creieu que els dits periòdics seràn escrit en valencià?

Quina errada més gran. Ho són en «nuestra hermosa lengua», que, sovint, diu a ells qualque articulista. Al poble no el parla quasi ningú, més això no importa, ells ho escriuen i amb la seua gosadia d'ignorants apleguen, de vegades, a parlar del «chabacano dialecto valenciano».

Açò en quant a la forma, que respecte a l'esperit també és per l'estil. Al poble, ensenyen a les escoles als infants que a la seua casa i en tota la seua vida, només han de parlar en valencià. Creieu que els dits periòdic procuren enterar als seus lectors, als seus compoblatants, el dret que tenen a que s'ensenyi als seus fills en la seua llengua? Quina errada. A ell tants s'els importa i continuen parlant d'«ecos de sociedad» i «de la necesidad de que el pueblo tenga un importante casino».

Aixina és com els valencians de tot el País, mancats d'òrgans informatius que els facen convèncer de que no tenen perquè considerar la seua llengua com una mena de «patois» ni de consentir que el seus infants

A vosaltres, doncs, m'adrece premsa dels nostres pobles! A vosaltres Helices i Sucrona, de Cullera, La Palabra, de Dènia, La Ribera, de Carcaixent, Obrero Setabense, de Xàtiva, el Sueco, de Suèca, entre altres. Canvieu el vostre esperit!, canvieu la vostra forma! Que tant el vostre esperit com la llengua que empreu en els vostres escrits, siguem valenciàssims.

jaume tafalla

• llegiu •
acció valenciana

les lletres

revista de llibres

rosa dels vents ⁽¹⁾

Heus aci dos noms: Carles Salvador i Eduard Martínez Ferrando, autor i introductor del llibre que la meritòria *Biblioteca de contemporanis* acaba d'editar. Martínez Ferrando obri el bell aplec de poemes *salvadorenics* (tota l'obra del nostre mestre poeta de Benassal té un caient propi amb masa relleu per a no ésser distingida al primer colp d'ull), amb unes paraules en les quals diu: «llegiu-lo, valencians, i creureu que a la sala del vostre senyorial castell, on es veieu acoblats amb altres nobles cavallers i belles dames, ha pujat un trovador que, després de temprar la seua citra, cantava l'antiga glòria...» I bé, d'aquestes paraules prologals podríem dir, igualment: llegiu-les valencians, puix que en elles veureu les perfilades ratlles que vos dibuixaran l'elegantíssima figura del nostre poeta, la seua exquisida espiritualitat, els seus deliquis plens d'atractívoles barrejes, el seu fons, la seua vàlua...

Carles Salvador se'ns presenta aci com l'espiritualíssim poeta conegut de tothom, com el subtilíssim autor del *Llibret eucarístic* i del *Vermell en to major*, palesant una vegada més la seua posició moderna i gallarda, entusiasta i sincera, plena de sensibilitat i de virior. Vint-i-sis poemes són estats ajustats en aquest pomell embriagador en el qual troba ressò tot allò sensible que nodreix el cor del poeta; el qual canta amb gràcia exquisida en la *Mitja nit* la pau camperola en la qual veu

Sobre la muntanya la lluna
a dalt del campanar l'estrella
i un munt de garbes dormides
en el disc argentí de l'era.

i aguaita el camp, igualment, a través dels poemes de tardor i de primavera i ens comou, amb espontània adhesió nostra, quan s'adreça als ciprers,

Aquells raspalls que hi ha dins del calvari.

El *retrat de l'esposa* té un to de fondíssima i apassionada afecció. La modernitat del poeta surt vigorosa dels *poemes marins* i és un cant atractiu el titulat *Bolànica* que obri dient

Oh flor gòtica del card
punxaguda i oblidada...

i s'afanya a formar un pomell de roselles i geranis, d'alfabegues i espigol, d'acàcia i de flor d'ametllers...

En el *Nou poema de València* canta l'autor les tres visions de la terra esplendent, *Me-*

diterrània, *Hortolana* i *Ciudadana*, esclatant en aquesta darrera amb graciosíssima flexibilitat

Aigua, llum
cara nova
València
ciutat bona...

Rosa dels Vents ha dit l'il·lustre prologista, que no ha necessitat que la batejara ni el propi autor, car ella mateixa es va donar el nom. I així és aquesta Rosa dels vents salvadorenes: un pomell plè de dolçors barrejades i suaus o de dolces barrejes suavíssimes, en totes les quals l'autor ha sabut su-perar-se.

f. mateu i llopis

(1) Carles Salvador: Rosa dels vents. Poemes. Pròleg d'Eduard Martínez Ferrando. Biblioteca de Contemporanis. 1930. 80 pàgs. 3 ptas.

el curial e guelfa ⁽¹⁾

Hi ha una col·lecció de llibres que cap bon patriòta, amant de la nostra cultura, devia deixar de tindre a la seua biblioteca; és aquesta col·lecció la que du per títol «Els Nostres Clàssics».

A la seua, ja nombrosa, llista de llibres, cal afegir a hores d'ara un nou: «Curial e Guelfa», publicada a cura del nostre dilecte amic, i col·laborador d' ACCIO VALENCIANA, Ramon Aramon i Serra.

El Curial e Guelfa és una obra d'autor anònim. Composada cap a la meitat del segle XV, s'ha discutit quelcom sobre el seu lloc d'origen. Un erudit italià—Sanvisenti—volgué demostrar la procedència italiana de la dita novel·la. No obstant açò és una apreciació arriscadíssima i molt difícil d'ésser comprovada amb proves concloents. Hom pot afirmar la catalanitat de l'obra i fins es pot precisar com a lloc de la seua formació, la Catalunya oriental.

Es una novel·la, essencialment, d'esperit

cavalleresc. D'una gran complexitat hom pot assenyalar en ella la novel·la d'aventures, la cavalleresca, la sentimental i fins la moresca en alguns episodis, com deia Rubió i Lluch al pròleg de la seua edició del Curial.

A l'obra es troben un gran nombre d'influències, especialment les italianes, que la fan ésser «la novel·la més dantesca de la nostra literatura». Les castellanques i provençals són d'una importància molt petita.

L'autor degué ésser, com Ramon Aramon diu a la notícia preliminar, un home erudit que es degué haver educat a algun centre cultural important de Catalunya, probablement Barcelona o Vich, a més a més d'estades a l'estranger. Açò li degué posar en possessió d'una cultura que, de vegades, palesa d'una manera pedant.

Aramon examina amb molt deteniment les possibles influències d'altres obres que el Curial e Guelfa puga tindre. Allí exposa la tesi de Sanvisenti que vol fer que el nom del protagonista s'en derive de «*De uita curiali*» d'Alain Chartier, i la de Menéndez Pelayo, que unes voltes suposa que el Curial pot tindre relació amb el «*Curias et Floreta*», llibre d'entreteniment francès que esmenta el nostre Lluís Vives, i d'altres creu que degué ésser una història d'amor escrita primitivament en italià i després amplificada i completada per un autor de Catalunya.

La «Notícia preliminar» és una història acabada i completa de l'obra que ens ocupa. En ella examina els elements que entren en la composició de l'obra, la procedència, del Curial, les influències que en ell es troben, les seues relacions amb el Tirant, etc., etc. Ramon Aramon ha fet aquesta introducció amb l'enorme competència i erudició que li són característiques i que fan d'ell un dels joves més destacats de la nova promoció catalana.

En rebre aquest llibre, publicat amb la cura que farà d'«Els Nostres Clàssics» una gran col·lecció, no sols el recomanem a tots els vers amants de la nostra cultura autòctona, sinó que felicitem el nostre amic per la forma acabadíssima amb que ha fet aquest treball.

f. carreres i de calatayud

(1) Curial e Guelfa: A cura de Rr. Aramon i Serra. Vol. I. Edit. Barcino, Barcelona, 1930. (Col. «Els nostres clàssics»).

informació literària

* Ens plau consignar...

que enguany ha estat posat als aparadors de les llibreries i papereries de la ciutat i força venut, un bloc calendari titulat *Bloc Jaume I el Conqueridor*. L'editor ha tingut l'encert d'obrir-lo amb un gravat de la nostra estàtua del Parterre i a l'arrencar la primera fulla i llegir una senzilla salutació ens han commogut de bon drat versos com aquests:

Massa espines, ciutadans
al cor de la pàtria viva
cada dia que ens arriba
ens faci a tots més germans.
València de fruita d'or
Mallorca, de claror blava
per cada dia que mor
hi ha una alba que no s'acaba;
renovem amb Rosselló
i amb la Terra catalana
el llaç ferm de germanor...

omplint-nos de records sentimentals força imborrables.

En la fulla del dia onze de gener s'hi dedica una memòria al nostre Auziàs March i cada dia és motiu de conhort llegir aquestes fulles plenes d'interés.

A València caldria que els nostres editors s'en adonaren de la utilitat moral i material que omplirien fent aquesta obra de valenciana. No dubtem que per a l'any 1938 hauràn estat fets més blocs dels que pensariem amb un criteri pessimista.

* C. A. Jordana...

acaba de traduir a la nostra llengua la famosa novel·la, premi Nobel, de Sinclair Lewis. Babbit.

* «San Juan del Hospital de Valencia, fundación del siglo XIII»...

és la darrera obra publicada per l'erudit historiador Ferràn Llorca. Es l'història més completa i documentada que s'ha fet sobre aquest punt. Com a tesi doctoral ha estat publicada en espanyol.

* Perseguint el sol...

L'obra d'Alain Gerbault, el solitari navegant suec, ha estat traduïda al català per Miquel A. Baltà. Ha estat editada per Ariel.

les arts

ricard santos ramos

pintor

benno moiseiwitsch

pianista

S'ha inaugurat a la Sala Merlit una exposició d'aquest novell artista. Nosaltres, els que l'hem vist créixer a vora nostra venent amb infinida agilitat més grans problemes, s'hem sorprés; que no sentiràn els altres, aquells que el veuen de sobte sense sospitar l'important troballa? Estem segurs ho serà per a d'ells, com per a nosaltres, una revelació sensorial.

La vida d'artista d'aquest xicot és una exemplar ensenyança. Qualsevol haguera caigut en la temptació de la qual ell s'ha lliurat.

Havent rebut les primeres nocions artístiques baix l'influència de l'impressionisme, va assolir als catorze anys una suficiència tècnica tal, que per a d'ells la voldrien molts que gaudixen de nomenada a casa nostra. Però el nostre pintor rebollir al seu interior uns desitjos de superació i convençut a temps de l'insuficiència de l'art que deprenqué a l'infantesa, va començar tot sol la recerca de una vida nova.

Presentia que el camí era llarg, més l'emprengué decididament.

Els moments que les altres activitats (Santos estudia medicina), li deixaven lliures, els aprofitava per al conreu del seu esperit i la depuració de la seua tècnica. Setmanes i mesos passaven sense que les seues altres feines li deixaren agafar els pinzells, més l'esperit seguia remugant i, de sobte, aprofitant una illa a la seua feina, pintava i era totalment diferent a ell mateix en l'obra anterior. Així va trencar els molles antics que l'enutjaven per lo estrets, orientant-se lliurement fins que esdevingué el que es ara: un artista modern.

No cerquem a la seua obra cap dels colors estridents de l'impressionisme, ni la borda pinzellada que amaga quasi sempre una

insuficiència dibuixística. Un temperament de sensibilitat exquisida (emparentat amb el Greco, Picasso, Foujita, Rousseau i algun altre, però sense ésser cap d'ells, sino ell a soles) havia de produir colors suaus, grisos i roses transparents, fràgils, que enlairen el dibuix puríssim donant-li una consistència tàctil a la forma que adquirien una rotunditat expressiva com si sobreixira del quadro.

La llum que esclavitzava a tants pintors és una esclava d'aquest, ella modela la forma lliurement produint un màgic efecte d'irrealitat a la vora mateixa del realisme intens que *alena* en el dibuix. Les mans, per exemple, tenen una factura tan *irreprochable* i un volum tan consistent, que sembla que podríem agafar-les, però a l'ensem presentim que si ho ferem, sentiríem córrer per les seues venes invisibles, una sang gelada sobtant-nos una sensació de vida faulosa, sensació plena d'encís que dimana també de l'obra tota d'aquest pintor, comunicant-nos l'hiperestèsica emoció que gaudi l'autor al crear-la.

Pocs, molts pocs, han aconseguit l'exquísida gamma de subtils emocions que surt de tota la labor d'En Santos.

Ell s'ha trobat i ha retrobat el perdut esperit de la raça.

L'hosanna que va clamar el nostre Carles Salvador al descobrir-lo, el devem cridar tots els valencians, puix pensem que aquest compatriota nostre de les terres de Castelló, vinaroscenc de naixença, que acaba de complir vint anys, ens ha donat la lliçó de seny que feia falta.

Sensibilitat, sensibilitat, no grollera i vegetal recepció.

ismael cohen

la música

el concert de la simfònica valenciana

A càrrec de la nostra orquestra es celebrà IX concert del curs present el divendres setze dels corrents, al Teatre Principal.

El programa estava compostat per obres de Humperdink, Liadow, Chabrier, Mendelssohn, Wagner i Ravel.

En la primera part, tant els músics com el públic es mostraren molt fredament, seria per la temperatura imperant? Tal volta, perquè les obres es prestaven molt per a ésser interpretades i escoltades amb calor.

El preludi de «Hänsel und Gretel», òpera de Hengelbert Humperdink (compositor alemany del segle passat), d'assumpte tan innocent i encantador a l'igual que altres obres del mateix autor (El Miracle, el petits Reis) els quals poemes es deuen a la ploma de la seua germana Adelaida.

«Baba-Yaga» de Liadow, és una obra també infantil i del mateix caràcter que «Kiki Mora» i «Cançons Russes». Totes conegudes a la nostra societat.

La «Bourré Fantasque» de Chabrier tancà la primera part.

Un comentari: no ens agraden les obres de piano en orquestra, encara que siguen instrumentades pels mateixos autors; i a l'inrevés: tampoc ens agraden les obres per a orquestra en piano.

La segona part fon memorable. Ja l'ambient i els instruments caldejats, el mestre Izquierdo i els seus dirigits, ens brindaren la tercera simfonia, coneguda per «L'escocesa», de Mendelssohn, autor tan oblidat en els concerts simfònics que d'ell sols sentim de tant en tant, «La Gruta de Fingal».

En els quatre temps de la formosa concepció Mendelssohniana, demostrà l'orquestra que dominava i sentia l'obra, especialment en l'Scherzo. Llàstima no repetir-lo, però no fon per manca d'aplaudiments! L'obra agradà al públic i la prova és que el mestre Izquierdo, tingué que eixir tres voltes a saludar.

Tornarem a vore altra volta l'Escocesa als programes de la Filharmònica? Ho celebràrem moltíssim.

A la tercera part del concert figuraven dues obres de gran dificultat ja conegudes. La Bacanal del «Tanhauser», i «La Valse», de Ravel, obra que cascun dia és més interessant

Un colós del piano es presentà en la nostra Societat Filharmònica el dia deu de gener.

Aquest pianista, veritablement extraordinari, nasqué a Odesa el 22 de febrer de 1890. Va obtindre el Premi Rubinstein als nou anys. Va debutar a Londres en 1908, en el Town Hall Reading. Des d'aleshores ençà Moiseiwitsch ha realitzat nombroses *tournées* per tot el món i ha tocat acompanyat per les principals orquestres del món.

Aquest gran pianista ens donà un programa complet, de públic, a l'ensem que escollit i variat, tocant obres de Bach, Mendelssohn, Weber, Chopin, Brahms, Liszt, Stravinsky, Ibert, Falla, etc. Es pot dir que Moiseiwitsch posà de relleu el seu esperit incansable a d'aquest concert.

Benno Moiseiwitsch es un pianista que no demostra les dificultats que presenten les obres, puix es veu en ell que les domina i, per lo tant, les executa amb una gran facilitat.

Un dels avantatges més grans que pot tindre un artista és el carir d'amaneraments i aquesta qualitat es posseïda en altíssim grau per Moiseiwitsch. Aquest té un mecanisme pur, ràpid i molt clar, ensem que dona una interpretació especial com la «Fantasia Cromàtica i Fuga», i «Preludi en do major» de Joan Sebastià Bach.

A la primera part del concert sobreixqué el «Perpetuum mobile» de Carles Maria von Weber i en la qual, l'executant, va ésser objecte de força plaudiments, per la lleugeresa i claredat amb que el tocà.

A la segon part, les obres de Chopin i les «Variacions sobre un tema de Paganini, op. 35» de Brahms, obra de la qual ja diguerem en parlar del pianista xilè Claudi Arrau, que posà a prova totes les qualitats que deu reunir un pianista. Un vals de Chopin ens donà com obreta de bis.

De la tercera part, el que més ens agradà fon «La vida breu» de M. de Falla. L'«Estudi en fa sostingut major» de Stravinsky i la Tarantella «Veneza e Napoli» de Liszt, i en la qual, malgrat les grans dificultats que tenia i després d'haver-nos donat una audició tan magna, semblava com si no estiguera cansat i prova d'això es l'obra que tocà com a fora de programa que va ésser l'«Obertura» del Tanhauser de Wagner.

No cal dir, amb respecte al públic, com respongué. Acolli el pianista amb molta simpatia i durant tot el concert no deixà ni un moment tan sols de fer-lo objecte de llargs aplaudiments.

agustí alamán

i apareix més clara i més finament humorística cada volta que es sent.

El divendres escoltàrem una «Valse» com poques vegades l'hem sentit a la nostra Filharmònica.

El mestre Izquierdo correspongué als aplaudiments de l'auditori amb el ja empalagós «Cant Hindú» de Rimsky Korsakof.

I. sánchez i fernández

excursionisme

els bells indrets del país valencià

sant pau d'albocàcer i rodalies

Fa anys va anar a l'ermita de Sant Pau d'Albocàcer una colònia escolar castellonenca. M'atansí per estudiar de prop les reaccions de l'infant de ciutat col·locat al camp en companyia d'altres infants apartats de llurs famílies. Una vegada en la colònia el seu director m'invità a donar un curs de Poesia Popular Valenciana a un grup de nens i de nenes. Així, doncs, vaig viure uns dies la vida dels xics i vaig conèixer prou Sant Pau d'Albocàcer i les rodalies per on feiem llargues passejades amb la motxila de la voluntat ben plena de motius interessants per als petits escolars i... per als majors.

Si ara algú me demanés un bell lloc per a fer una acampada dirigida per Palestra no oblidaria, entre els llocs que coneix, aquest de Sant Pau. Paisatge obert, aigua abundosa, carretera i servei públic d'autòmbus a la mateixa ermita, poblat amb correus, telègraf i banca a quart i mig, veinatge de masovers per adquirir palla, llenya i queviures frescs... El mateix edifici de l'ermita té coses arquitectòniques dignes d'esment i d'estudi i pintures d'alguna atenció. Unes fotos de l'ermitori i una descripció d'açò que conté pot trobar-se al volum *Castelló de la Geografia General del Regne*, de Carreras Candi. Ara cal dir—per donar una mica de poesia històrica—que l'edifici fou construït perquè en aquest pla i a les gents que baixarien de les fragositats muntanyenques de la vora, predicava l'apòstol Sant Pau la aleshores novella doctrina de Jesús de Nazaret.

No gaire lluny de Sant Pau deuria passar la calçada que, derivació de la via romana paral·lela a la mar, s' internava cap a l'oest potser en busca dels poblats de Beceit. Els Ibarços és ara un conjunt de cases que hom troba entre Vilafamés i Albocàcer. Diuen els erudits que «ibarcós» són camins, dreceres, sendes que els ibers bé trencaven i que avui un terreny «ibarcós» és un indret creuat amb força dreceres.

Amb aquestes suggestions pot anar-se a la tal ermita segur que hom no restarà defraudat. En la mateixa plana hi ha un mas dit de la Llacuna. Es que aquesta ampla vall ha lluit alguna vegada un lloc petit? Per ací hi ha moltes cènies. Sota la terra llaurada abunda l'aigua. Però en la Llacuna, al bell mig del pla vaig trobar terrissa ibèrica. Fou un indici només. La imaginació creà, seguidament, una població lacustre.

Posat a parlar de prehistòria a l'entorn de Sant Pau deixo a un costat l'història de l'ermita i la d'Albocàcer per a una altra ocasió. També el què conté Albocàcer digne de descripció. Sàpia, però, l'excursionista que Albocàcer té un parell i mig d'homens que saben la terra que xafen i que coneixen bé el què hi ha d'arquitectura romànica i gòtica i novoclassica i barroca... i que serviren, amablement, de *cicerones*.

Arribats a Sant Pau en automòbil, els excursionistes segurament tenen fretura d'estirar les cames. I bé. Si van cap al sur el passeig pot ésser, si es vol, fins la Serratella, una viletta de pessebre, simpàtica. Per tocar-la

amb els peus hom haurà trescat per unes moles i moletes, antigues poblacions ibèriques. Si es vol anar cap a ponent Vilar de Canes, Benassal, Font d'En Segures, Culla, Ares, Vilafranca i la Mare de Déu de la Font de Castellfort proporcionarà caminades de sucullència excursionista. La visita a qualsevol d'aquestes fonts i viles ompli tot un dia. Per els camins del nord hom va a Catí i a la Mare de Déu de l'Abellà i a Tirig i, anotem-ho ben a part, a les coves del Barranc de la Valltorta.

Aquestes coves o, millor dit, refugis, tenen una cosa notable: pintures rupestres. I un encant excursionista: que estan disperses entre els termes municipals d'Albocàcer, Tirig i Coves de Vinromà.

De les meues diverses excursions als tals refugis ne recorde una que la vaig dirigir tan malament que ha estat per a mi la més plena de totes. Entrarem a la Valltorta deixant l'auto a la carretera. Primerament ferem observar als acompanyants les coves dels Civils de facilíssim accés encara que algú inicià les protestes per les dificultats del mal peany. Jo portava un plànol de la Valltorta i amb ell a la mà vaig decidir portar els excursionistes companys barranc avall. Deixarem a mà dreta el túmul investigat per l'Institut d'Estudis Catalans i a mà esquerra les coves dels Tolls i del Rull i poc després de passar la confluència (¡quin paisatge més brau!) del barranc de la Rabossa veierem a la nostra esquerra la Cova dels Cavalls.

Si, bé; acuí estava la célebre cova. Però nosaltres erem asseguts damunt les pedres rodisses de la barrancada i el refugi, davant nostre, a una altura de més de 50 metres. La riba, cantelluda, és gairebé una paret. O escalàvem el flanc com si fos una murada o havíem de donar una volta llarguíssima a la muntanya o bé havíem de renunciar la contemplació de les pintures rupestres. Calia decidir i decidirem per la emoció. Un capellànet s'arromangà les sotanes; un comerciant s'abotonà el pitral lluent de suor; un mestre d'escola prengué l'avançada palpant les puntes de roca sobresortints, un xofer es posà la gorra de costat i digué dos mots d'alegria i jo, mentalment, vaig despedir-me de la família com si haguera pres l'extrema unció. ¡Amunt! Quan vaig poder alçar els ulls per esguardar els companys trobí que cadascú pujava per on podia. El capellànet ja tenia els pantalons estripats i jo les mans que xorraven sang. Vaig riure malgrat el dolor i el peu que me sostenia esbarà. Baixí vertical uns pams i com que les mans buscaren les herbes d'un clevill vinclejà el meu cos. Una altra roca me va sostindre. El ventre havia xocat i quedí balancejant sobre l'abim obertes les cames, el braços en creu procurant l'equilibri i els ulls plens de llàgrimes pel dolor del colp. No sé d'on vaig treure un somris, potser del més pregon de la meua por, i els ànims per a seguir l'ascensió. Quan dins del refugi ens reunirem els amics cara al sol de les quatre de la vesprada, damunt de la lluenta roca, llússa esmolada per l'aigua, el vent i les potes de les cabres, tots ens miràvem per si algú

faltava. Ens dedicarem a descansar i a treure de les mans i dels peus les punxes que les argilagues, els arçons, els esbarzers i els panicals ens havien regalat a l'agafar-nos a elles.

Els ulls pogueren contemplar, una vegada més, l'habilitat d'aquells homes que pintaven escenes de cacera al pany brunyit de les roques. ¡Meravella de l'estilització! ¡Primitivisme! ¡Humaníssima pintura sense gens d'art!

No teníem temps per a visitar les altres coves de la Valltorta. Si la entrada havia estat dificultosa la surtida de la dels Cavalls no és mai planera. La cova està en un cingle el qual és desapegat de la muntanya i avança cap al barranc. Darrere del cingle hi ha un estrèt que és l'accés més fàcil per no dir únic. Per a passar de la cova l'estret tot caigut de rocam, hi ha un pas únic, lluent i relliscós com un vidre. Un de nosaltres calçava sabates—i Déu li guardà la vida més que a mí en la pujada—. Estava entusiasmat. Ens havia fet unes fotos i era el més decidit de tots. Ell ja coneixia els Pireneus calcigats en nombroses excursions però aquest Maestrat el troba, també, imponent. Però aquell dia el trobí desprevingut i m'acompanyà calçant sabates de passeig ciutadà.

Ell rompé la marxa assabentat de l'única eixida, i perillosa, de la cova. El portí fins la punta del cingle. Calia agafar-se a la paret i no mirar al fons del barranc que produïx vertigen... ¡Bah! Ho feu tot al revés portat del seu goig encomanable. Desaparegué al girar l'aresta del cingle. Ja tenia jo el cor encongit quan vaig oir que els claus de les sabates lliscaven en la estreta llússa...

—¡Ai!—exclamí.

—¿Qué?—me digueren els amics que tenia a l'esquena.

—¡¡Se'n ha anat abaix!!

Ens guardarem el respir per a un altre moment menys emocionant... Esperàvem, tots, el soroll del seu cos esclafant-se en les roques o en el fons de la barrancada...

—Vinga, home, que teniu por?—digué el desaparegut des de l'estret.

Ens posarem l'horror a les butxaques i anarem passant de la cova a l'estret del darrere. El nostre amic ja encenia un cigarret tot tranquil.

Tornarem a la carretera saltant i cridant, camps a través. L'auto ens portà a casa.

Un altre dia direm d'altres visites que hom pot fer tot prenent com a centre i estatge aquesta interessant ermita de Sant Pau d'Albocàcer.

carles salvador

guardem el nostre llenguatge. parlem-lo sempre, qu'es deu i es pot parlar, i no'l fem malbé a gratient per semblar mes pulits o mes savis, com alguns presumits de les ciutats i alguns mestrets de fora, o com algún desnaturalitzat.

manel milá i fontanals

el cinema

públic de cinema

Es un fet innegable que el públic d'un espectacle qualsevol no evoluciona amb el mateix ritme que l'espectacle. Al públic li costa de comprendre i es lògic que, una volta comprès, li agrada deturar el ritme evolutiu i saborejar plenament allò que li ha costat tant d'entrar en el cap. En general, el públic d'espectacles no té la fina sensibilitat que cal per a admetre de seguida tota vibració progressiva. Li agrada més rosegat allò mil voltes vist. Aquest fenomen que, em pense, podria estendre's a altres ordres de la vida, ademés dels espectacles, és dissortadament molt característic dintre l'espectacle cinematogràfic.

Em resulta que no calen molts esforços per a provar açò. Tothom amb ulls i orelles haurà pogut vore i, ai! sentir el sistemàtic rebutjament de tot film que rebasava una mica el nivell consagrat. Tothom haurà pogut constatar aquest fet intolerable: film que no acabava en besada, film que entrava en la categoria d'indesitjables.

Aquesta incomprensió esdevé absurda en alguns films. No recorden l'escàndol que es va armar durant la projecció de «Troika»? En una de les escenes més fines, més delicades que haja produït el cinema—aquella cançó del captaire—el públic, aquest públic que bada escoltant Maria Calvo, es reia i embrutava la sala amb frases d'un regust «xalero» revoltant. Ira dona recordar-ho! Jo vaig anar dues vegades. En les dues vaig tindre que sentir identiques manifestacions. Després amics i coneguts em van dir que en totes les projeccions havia passat el mateix.

I açò s'ha repetit molt sovint. «Quatre d'infanteria», «I el món marxa», «La marxa nupcial», «El destí de la carn», «Albada» i tants d'altres han hagut d'ésser retirats dels cartells davant les «sorolloses» acollides.

El cinema sonor ha vingut a empitjorar l'assumpte. El públic ha cregut vore una mena de teatre més barat i més bonic. I cal dir

que les dolentes produccions parlades en espanyol fins ara presentades ho fan ben creure. Però el cinema no es això. «Un home de sort», «Donya Mentides», etc., tenen la mínima quantitat possible de cinematografia. Però el públic no ho ha comprès així. Si no fóra perquè els productors són mes intel·ligents que el públic seria qüestió de retornar al cinema mut.

Reis? Deixem-ho córrer! Jo no crec en una ràpida educació del públic. Potser més endavant, quan haja assimilat una altra etapa progressiva pugam vore sense gaires sobresalts aquests films que ara rebutgen. Però, aleshores noves consecucions, nous progressos faran repetir l'història... I seguirem castigats a escoltar aquests torneigs de «mots d'esprít» que que sovintegen als nostres cinemes.

jesús g. tolsá

clubs de cinema

No és que jo crega necessari adoptar una actitud intel·lectualitzant sostinguda, d'aqueix art joveníssim que ara fa dos anys, en les darreres hores del mut assolía una forta personalitat. D'alguns temps discutida pels que no sentint les seues bel·leses, es trobaven mancats dels més elementals sentiments de tolerància en front seu.

Car jo haig estat un àvid espectador d'aquells primers films del Far-West, i encara avui no menyspreo en ocasions aqueixes arquitectures d'una magnífica senzillesa, que un hom sols pot trobar en el cinema blanc, aqueix succedani americà de les novel·les de Guy Chantepleure, Mary Floran o Florence L. Barklay.

Més açò no és encara el cinema-art, sinó un pas enllà dins la literatura per adolescents

dels dos sexes, àdhuc més esquematitzada en els seus trets fundamentals, i més idealitzada en ço que fa referència a les lletgeses i dures lluites del viure humà, que la escrita. Aqueixos cervells dels *menys de vint anys* són ben simplistes en quant a la tipologia humana i el bo i el roïn, el milionari gentil—no fa gaires anys el príncep—premi a la jove com cal, han passat de la *novel·la blanca* al llenç, reforçant—pel camí dels ulls, el més directe a la sensibilitat d'aqueixes multituds ingènues—la seua valor exemplar.

Més torne a dir, açò no és l'art que du en el seu sí el cinema, sinó solsment literatura. I allò que ha independitzat al cinema de totes les altres arts ha estat la seua perfecció creixent—i encara amb infinites possibilitats—, plàstica.

La fruïció—amb mirada retrospectiva—de les fites fundamentals fixades pel cinema en la curta—i intensa—història del seu desenvolupament; la visió dels nous assaigs, de les més recents tentatives, sobre noves dreceres, envers més remots horitzons. Heusací la feina que ens escau als que no podent prendre una part més directa en les manipulacions del laboratori ni de la *camera* sentim tanmateix, un viu interès—o almenys una forta curiositat—pel pervindre d'aquest nou present d'Apol·ló Musageta.

I aquesta atenció hi ha que elevar-la a la categoria d'*estudi*. Amb tot l'esforç, i àdhuc el neguit que tot problema íntimament viscut, ens duu. I el seminari que escau a d'aquesta mena d'estudis és aqueixa institució dels clubs de cinema—dit pur—de fa poc nada als indrets més sensibles de la nova Europa.

Felicitem-nos-en, doncs, de que a la nostra ciutat se'ns ofereixca aquesta oportunitat d'apaivagar en un ordre nou de coses, l'irresistible tendència de l'infant que tots duguem ocult dins del pit, a buidar-li el ventre al cavall de cartró. I tot i fent rrelliscar la nostra mirada sobre l'*écran* i els putxinel·les que en ell es belluguen, travessem-lo i vejam cóm, i qui, els mou.

e. g. n.

València i gener 1931.

próxima aparició de

el procurador dels miserables

notes per a l'estudi de la seua historia

per

f. carreres i de calatayud

redacció:
universitat literària
administració:
sant martí, núm. 5

acció valenciana

preus de subscripció:
simpatitzant, ptes. 4 a l'any
actiu. . . . » 1 al mes
prtor., des de » 2 »

studio cinæ s

amb la col-laboració de

acció valenciana

presenten al **"cinema suizo"** la primera
sessió el 26 de gener, a les 22 hores

• una producció **l. u. c. e.**

a n é l i d o s

• una superproducció 1909.

el trágico amor de monna-lisa

• un assaig de **cinema pur.**

v a l s d e m e f i s t o

• un film de **v. turín. (u. s. s. r.)**

t u r k s i b

advertiment. Abonant-se a aquestes sessions obtindreu la $\frac{1}{8}$ part de rebaixa i no perdreu el dret encara que falteu, en tal de que ho aviseu previament. Adreceu les inscripcions a **acció valenciana** (universitat literaria).